

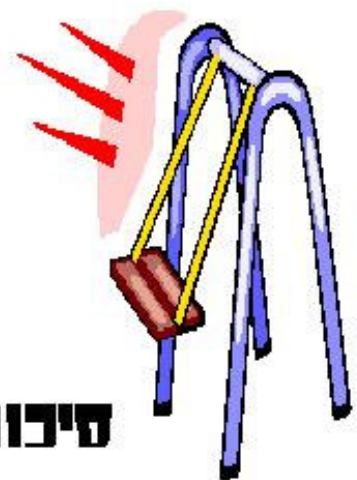
"משחקים בחצר האחורית"

מאת

עדנה מזי"א

סיכום עלילה, דמויות ונושאים מרכזיים

אורית בן-זאב סוקר, 14/10/09

כללי

המחזה נכתב ע"י עדנה מזי"א בראשית שנות ה-90, ובמרכזו סיפור של אונס קבוצתי והמשפט שבעקבותיו. המחזה נכתב בעקבות פרשת האונס הקבוצתי בקיבוץ שמרת, אם כי עדנה מזי"א מכחישה קשר ישיר לפרשה: "אמנם תיאטרון חיפה כתב במודעות להעגה שזוהי העגה 'בעקבות פרשת אונס שהסעירה את המדינה' כדי למכור יותר כרטיסים, אבל אני לא כתבתי את המחזה על האונס בשמרת. מה שעניין אותי אז היה לבדוק עד כמה הבחורה מוכנה להרחיק לכת במאמצים שלה לזכות בתשומת לב ובאהבה כדי לצאת מהמצב החברתי הנחות שהיא נמצאת בו. זה כמובן, גם במחזה, לא מצדיק בשום אופן את האונס." (מתוך ראיון במוסף "הארץ", 2.6.00). עם זאת, מעניין לציין שבעקבות מתן פסק הדין במשפט האונס שינתה מזי"א את סופו המקורי של המחזה.

המחזה מיוחד בכך שכל שחקן משחק בו שתי דמויות: דמות נער ודמות מבוגר. הבחורה משחקת את דבורי, הנאנסת, וכן – את התובעת במשפט האונס. הנערים משחקים את אסף, שמוליק, סלע וגיד, הנערים שאנסו, וכן – את הסניגורים של אותם נערים.

תקציר העלילה

עלילת האונס

דבורי מתנדדת לבדה במגרש המשחקים. מופיע שמוליק, ופותח אתה בשיחה. שמוליק כנראה שמאוהב בה, אך דבורי מזלזלת בו ודוחה אותו (דבורי גם מאשימה אותו בכך שהטמין פתק מסויים בלקוטה). במחירה מופיעים שאר הנערים, המשוחחים על הגויס הקרוב לצה"ל. הם מבחינים בדבורי ומשוחחים איתה. מהתנהגותה של דבורי ניתן להבין שהיא מאוהבת באסף ומחבת את שני האחרים.

מתעיינת בילדים בכיתה, היא מעשנת ומציגה עצמה כמי שמבינה בסיגורית, היא מתגאה ביסלתה לשתות בידה, ואף לוגמת שתי פחית ברציפות, היא משוחחת על אופנועים כמי שמבינה בעניין, היא רוקדת בפניהם, מתנשקת עם אסף ומראה לו את חזייתה כדי להוכיח שאין בה צמרגפן. במקביל לניסיונותיה להרשימם, היא גם חושפת את הצדדים הדגישים והפגיעים שבה: הדיקוד שלה רגיש וחושפני, והסיפור שהיא מספרת להם בעת משחק "הפרה העיוורת" חושף את נפשה. מתוך התנהגותה ניתן להבין שדבורי נערה בודדה המשתוקקת לקשר אנושי, ורואה בנערים הזדמנות לאהבה וחום, לאו-דווקא במובן המיני.

הנערים קולטים את רגשותיה ופגיעותה של דבורי, ולאט-לאט, מבלי לדבר ולתכנן, הם מתלכדים סביב רעין האונס. פנייתיהם אליה הופכות להיות יותר ויותר מינית, ומצד שני – הם משפילים אותה ללא הרף. בעיקר עושה זאת אסף. למשל: הוא שואל אותה שאלות, וכשהיא עונה – מסובב את הדברים כך שיראה כאילו לא שאל אותה דבר; הוא שולח אותה להביא מחבת, קורא לה לחזור, שולח אותה שוב, ושוב קורא לה, ובקיצור – "מטרטר" אותה, ומשקף חוזרת סוף-סוף עם המחבת, הנערים מסתתרים לה ומביכים אותה; הוא מזמין אותה להתנשק איתו, וכשהיא נענית לו – הוא עוזב אותה תוך כדי נשיקה; הוא משסע אותו להדאות לו את חזייתה, וכשהיא עושה זאת – הוא מעביר אותה בזלזול בין הנערים, ועד.

הנערים מזמינים את דבורי למאגר המים, כדי לדוג דגים ולטגן אותם. כאמור, המעגל מתהדק סביב דבורי, כשרק שמוליק מתדיע שוב ושוב על כך שהנערים מתסוונים לאונס אותה. הנערים מבטלים את דבריו בלגלוג, ודבורי עצמה מגלה כלפיו חוסר אמון ואף תיעוב. בסופו של אותו ערב מתנפלים הנערים על דבורי ואונסים אותה בזה אחר זה: שמוליק, אח"כ גידן, ולבסוף סלע. אסף אינו שוכב איתה, אלא צופה מהצד. לאחר האונס דבורי בוכה, מאבדת שליטה ומבקשת מאסף שיחבק אותה וילך איתה למאגר, כפי שתיכננו. אסף דוחה אותה, אומר שהיא מלוכלכת, ושולח אותה הביתה, להתרחץ.

עלילת המשפט

המחזה נפתח בחקירתה של דבורי ע"י הסניגורים. בתמונה הראשונה דבורי מספקת פרטים אישיים (שם וגיל) טוענת שנאנסה ומזהה את הנאשמים באונס.

בתמונה השלישית משוחחים הסניגורים עם התובעת. הם מציעים לה לסגור את התיק, שכן לדבריהם – "מה ההיגיון להגיש כתב אישום על בעילה בהסכמה של קטינה, כשהנערים בעצמם היו קטינים?" הסניגורית, בתגובה, מודיעה להם שהחליטה לשנות את כתב-האישום מ"בעילה אסורה בהסכמה" ל"אונס קבוצתי". לדבריה, הבינה שהנערים שכבו עם דבורי בניגוד לרצונה. לטענתם שדבורי לא התנגדה לאקט המיני ושלא הופעל עליה כוח פיזי היא משיבה – "חוסר

החתנגדות שלה הוא לא ביטוי ... להסכמה... [אלא] לחוסר אונים. להשפלה. לעליבות. הם חד דרו אותה, במניפולציה ערמומית, לחדגת קיום של חפץ חסר זהות או רצון עצמאי". הסניגורים מזלזלים בדבריה, וטוענים שאלה טיעונים "רגשניים ונשיים".

בתמונה החמישית חוקרת התובעת את הנאשמים ומביאה אותם להודות, קודם כל, ששמוליק שכב עם דבורי בניגוד לרצונה. בהמשך מסגיר שמוליק את סלע וגידו, וטוען שגם איתם שכבה בניגוד לרצונה. לבסוף היא חוקרת את אסף, ומראה שלמרות שהוא זה שפיתה אותה לרקוד, להראות את החזיה וכד', הוא היחידי שלא שכב איתה.

בתמונה השישית חוקרים הסניגורים את דבורי. הם בונים טיעון, לפיו דבורי רצתה לשכב עם הנערים, ומבססים אותו על "נתונים ביולוגים", המוכיחים לכאורה שדבורי היתה מגורה, ולכן גירתה את הנאשמים: "הנערים האלה מימשו את הפנטזיות שלך".

בתמונה השביעית מאשימה התובעת את הסניגורים בכך שחקירתם היוותה התעללות בדבורי. הסניגורים מכחישים זאת. בתמונה השמינית הם שולפים טיעון נוסף: סיפור מעברה של דבורי, שאירע כשנה לפני מקרה האונס: דבורי התארחתה אצל דודיה בת"א. היא נפגשה עם נערים בחצר בית הקולנוע, התערבה איתם שתפשוט את חולצתה, ועשתה זאת. אותם נערים נגעו בגופה (לטענת הסניגורים), או התקיפו אותה (לטענת דבורי). הפרשה הושתקה בדיסקרטיות, לטענת הסניגורים. הסניגור "אסף" מסכם את החקירה באומרו שדבורי פשוט "אוהבת בנים", ושהתביעה הנוכחית היא יוזמה של התובעת, הנובעת מ"טעמים של יוקרה אישית". בסיום התמונה דבורי מתמוטטת. בשלב זה נפגשת עלילת המשפט עם עלילת האונס, והנערים אונסים את דבורי.

בתמונה התשיעית מציגה התובעת את טענותיה: דבורי היא "ילדה רעה", רודפת סכנות ומחפשת אהבה. אלא שדבר זה אינו מקנה לנאשמים זכות לחזור לגופה ולנשמתה. לטענתה, דבורי רצתה לשחק אתם, והם ידעו, שהיא רק רוצה לשחק. אבל הם השתמשו במשחקים. הם טשטשו את הגבול בודון. הם חדרו לגופה ולנפשה בכוח מחופש למשחק. ומכיוון שלא שמרו על חוקי המשחק, הרי שהם ראוים להפסיד בו, כלומר – להימצא אשמים.

המחזה מסתיים בדיאלוג קצר בין התובעת לבין הסניגור-אסף. הוא אומר לה:
"בואי נלך... אין מה לחפש פה. זה נגמר.. כולה משפט. לא החיים שלנו."
התובעת אומרת "כן", אך נשארת לבדה על הבמה.

← זמן

המחזה מתרחש בשני זמנים: תקופת המשפט, ויום האונס, שהתקיים כשנה וחצי לפני המשפט.

← מקום

בדומה לכך, מתרחש המחזה בשלושה מקומות:

1. מגרש המשחקים, שבו בוצע האונס: שם מופיעים כל השחקנים בתפקידיהם כנערים (תמונות 2, 4, 9)
2. בית המשפט: שם מופיעים השחקנים לסירוגין כנערים מול התובעת (תמונה 5) או כסניגורים מול דבורי (תמונות 1, 6, 8) .
3. חצר בית המשפט: שם מופיעים השחקנים בתפקידי התובעת והסניגורים, ומנהלים שיחות בין ישיבות בית המשפט (תמונות 3, 7, וסוף תמונה 9).

← עלילה

מהאמור לעיל נובע, ששתי עלילות מסופרות במקביל: עלילת האונס ועלילת המשפט.

הדמויות ועיצובן

בחרו אות הבמה כותבת המחזאית: "הסנגורים מזכירים באופיים את הנאשמים, אותם הם מייצגים ושאותם הם, כאמור, משחקים". היא מתכוונת, אם כך, ליצור הקבלה בין דמויות הנערים לדמויות המשפטנים. מכך נובעת גם הקבלה בין העלילות, ובחכמה גם בין שני המצבים (האונס והמשפט) ומשמעויותיהם.

שימו לב: את תיאור הדמויות הבוגרות עליכם להשלים בעצמכם!

דבורי: בת 15. "נעה בין סוג של ביטחון עצמי ואינדיבידואליזם קיצוני, לבין תחושת אפסות מוחלטת של החריג. את חולשתה, עליבותה, ואי מקובלותה – מנסה להפוך לכוח, וכך תופסת עצמה כאנרכיסטית".
התובעת: כבת 30.

אסף: בן 17. "מלך החבורה. נראה טוב ביטחון עצמי לא מופגן. מנהיגות בלתי אגרסיבית. מכיר בערך עצמו. למרות מיקומו החברתי לא שחץ".
הסניגור של אסף: כבן 33.

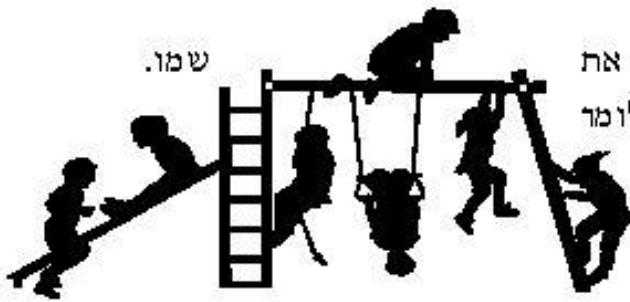
שמוליה: בן 17. "לא מקובל מבחינה חברתית. עצבני. תוקפן. חיתוך דיבורו חד ומחיר. בולע מילים. אסתמטי".
הסניגור של שמוליק: כבן 33.

סלע: בן 17. "מאצ'ו. תספורת קצוצה. מוליטנטי".
הסניגור של סלע: כבן 33.

גיד: בן 17. מתואר כ"זרוק". חסר אידיאלים צבאיים.
הסניגור של גיד: כבן 33.

רעיונות מרכזיים ועיצובם

המשחקים:

המשחקים מהווים רעיון מרכזי במחזה, והם גם שהעניקו לו את לטענת הפרקליטה, דבורי רק רצתה "לשחק" עם הנערים, כלומר – להתקבל לחברתם. הנערים "שברו את הכלים", כלומר – את חוקי המשחק, וניצלו את כמיחתה של דבורי להתקבל ולהיות נאהבת. על כך הם ראוים לעונש.

המשחקים ושבירתם מופיעים בקודות שונות במחזה:

1. במשחק "הפרה העיוורת", שדבורי משחקת עם הנערים בתוס-לב, בעוד שהם מנצלים אותה לצורך מיני. היא מחפשת את אסף, ואילו הוא מתחמק ומציב במקומו את שמוליק.
2. בסיפור שמספרת דבורי, על האיש הזקן שניצל את הילדות שרצו התמימות.
3. בפרשת חצי הקולנוע: דבורי התערבה עם הנערים שתפשוט את חולצתה, ובכך בעצם "שיחקה" איתם. הנערים שנגעו בה בניגוד לרצונה שברו את חוקי המשחק.
4. באביזרי הבמה: הנדנדה, המסמלת את משחקי-הילדים התמימים, הופכת למסוכנת, כאשר דבורי מתנדנדת חזק מדי, או כאשר הנערים מנדנדים אותה.
5. באביזרי הבמה: הכדור, המשמש למשחק, קשור למרכז הבמה ומסמל את חוסר-האונים של דבורי מדי הנערים. כמו-כן, הוא משמש את הנערים כדי לפגוע זה בזה.
6. במשפט עצמו: בדומה לנערים, גם הסניגורים עוברים על חוקי המשחק כאשר הם מביאים, בתמונה השמינית, סיפור מעברה של דבורי, שלא היה ידוע לתובעת, ולמעשה – אינו מהווה כל הוכחה אמיתית לחפותם של הנאשמים.

לסיכום, המשחקים מהווים מוטיב ורעיון מרכזי במחזה. ניתן לומר שהמשחקים הם אמצעי להתקבלות חברתית, אלא שבעוד שדבורי רואה אותו ככזה, הסובבים אותה "שוברים את חוקי המשחק" ומנצלים שוב ושוב את תמימותה.

החוק והצדק

בתמונה השלישית טוען הסניגור המייצג את סלע: "המערכת המשפטית מבוססת על חוק. לא על צדק. ומטבעו של החוק להחמיץ את הצדק..." טענה זאת עומדת לבדיקה במחזה: האם נעשה כאן משפט צדק, או שהחוק היבש הוא עיוור לו? בסיום הראשון של המחזה מזוכה אסף מחוסר ראיות, דבר התומך בטענתו של סלע. בסיום השני אסף מודשע, דבר הסותר את טענתו של סלע.

השוביניזם הגברי:

אופיים השוביניסטי של הנאשמים מעוצב באופן בולט עוד יותר באופיים של הסניגורים. הם מעירים הערות סקסיסטיות לגבי הופעתה החיצונית של התובעת, וגם מזלזלים ביכולתה לתפוס להבין את משמעות החוק, בהיותה אישה: "מטבעו של החוק להחמיץ את הצדק, רק שנשים, מטבען – וזאת מחמאה – תמימות ורומנטיות מכדי להבין את זה באופן ענייני". התובעת מגיבה על דביהם על דך הפרדוקס: היא מספרת בדיחה שוביניסטית גסה, המדגישה את השוביניזם הבוטה של הסניגורים.

בקודות מסויימות במחזה אנו רואים את הסניגור אסף מנסה לפלרטט עם התובעת כדי לנצלה לטובתו. נרמז לנו שאותו אופי שגרם לאסף לנצל את דבורי, דוחף את אסף המבוגר לנסות ולנצל את הפרקליטה.

השוביניזם במחזה מתבטא בעיקר בתפיסה שהנשים הן תמיד אובייקט מיני, הן בהיותן נערות חסרות ישע, והן כפרקליטות מוכשרות.

מהו אונס:

האם האונס הוא תמיד אקט של אלימות פיזית? ואולי ניתן לאונס גם מבלי להשתמש בכפייה פיזית? טענה זאת מעלה התובעת כאשר היא משנה את כתב האישום מ"בעילת קטינה בהסכמה" ל"אונס קבוצתי" (ר' צ'טוט). לטענתה, הנערים אנסו את דבורי ע"י כך שהשפילו אותה והשתמשו ב"צונה העז" "לשחק איתם", להתקבל לחברתם.

בתמונה 7 הפרקליטים "אונסים" את דבורי כאשר הם חוזרים, באופן מילולי, לאיבריה האינטימיים, במטרה "להוכיח" שהיתה מגורה בעת האונס, ולכן לא ניתן להגדיר את האקט ככזה.

החריג בחברה:

כמצוטט לעיל, מז"א מגדירה את מעמדו של החריג והדחוי בחברה כנושא המרכזי של המחזה. דבורי היא נערה שונה, שבאה מחוץ לקיבוץ ואינה מקובלת בחברה. היא עצמאית, מרנית ופרובוקטיבית. עם זאת, היא רוצה באופן נואש להתקבל לחברה, או "להשתתף במשחקים". הנערים מנצלים את חריגותה ורצונה להשתלב כדי לעשות בה כרצונם.

במידה רבה, גם שמוליק הוא חריג: הוא עצבני, חולה אסתמה ולא "קול" כמו שאר הנערים. הם מבחינים בכך ומלגלים עליו. באופן אירוני, גם דבורי מבחינה במעמדו הנחות, וזאת אולי הסיבה לכך שהיא דוחה אותו באופן כה נחרץ.

ריאליזם ועיצוב במחזה

זהו מחזה ריאליסטי מאד ביסודו, כלומר: מחזה המחקה את המציאות (הגדה לא מדוייקת).
ביסוד המחזה אירוע שהתרחש באמת, ומעבד לכך – אירועים מסוג זה מתרחשים במציאות הישראלית.

הדמויות במחזה נראות ריאליות: הן מתנהגות, מדברות ולבושות כדמויות ישראליות טיפוסיות, וניתן לתת הסבר פסיכולוגי למעשיהן.

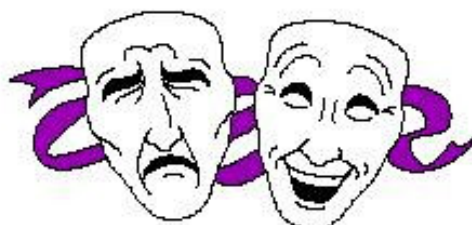
האלמנטים הלא-ריאליסטיים במחזה הן רק בדרכי עיצובו:

↪ השחקנים המחליפים המשחקים שתי דמויות במקביל

↪ השופט המיוצג ע"י קול

↪ הכדור הקשור למרכז הבמה.

לסיכום, זהו מחזה ריאליסטי.

יסודות קומיים וטראגיים במחזה

זהו מחזה מודרני, שאינו ניתן להגדרה כ"קומדיה" או "טראגדיה". עם זאת, יש בו יסודות משני הז'אנרים:

יסודות קומיים: דבורי כדמות מצחיקה. ניסיונותיה המוגזמים להרשים את הנערים יוצרים אפקט של גיחוך אצל הצופים. למשל:

יסודות טראגיים: דבורי, ממש כגיבור טראגי, צועדת לקראת גורלה המר תוך הבנה חלקית

של מעשיה. היא יודעת שמעשיה מגרים את הנערים, ומשתמשת בכך כדי למצוא חן בעיניהם, מתוך תקווה להיות "מקובלת". דבורי אינה מבינה שבסופו של דבר הנערים "ישברו את הכלים", ומשחקי הגירוי שלה יובילו לאונס.

כמו בטראגדיה קלאסית יש כאן מעשה מביש (הנערים הבוגדים בדבורי ומנצלים אותה לרעה), סבל, והכרה (דבורי מבינה שנוצלה על-ידם, ובפרט – ע"י אדם). האם יש כאן גם אישור מחודש של ערכים?